

Omvärldsanalys 2014

Arbetsmarknad & kompetensutveckling

Innehåll

Demografi	2
Sysselsättning och försörjning.....	3
Nationella politiska riktlinjer och mål.....	4
Kommunikationer.....	6
Arbetsmarknad, utveckling och kompetensförsörjning	7
Vuxenutbildning.....	9
Migration	14
Olika sociala villkor	15
Litteraturförteckning	17

Omvärldsanalys 2014

Demografi

Barnafödandet och inflyttningen ökar

Skånes befolkning förväntas öka med ungefär åtta procent eller drygt 100 000 invånare till år 2020. Befolkningsökningen beror på både nyfödda barn och inflyttning. De stora barnkullarna som föddes runt 1990 kommer upp i den ålder där fruktsamheten är hög, vilket bidrar till att det kommer att födas förhållandevis många barn i Skåne. (1)

Åldersstrukturen förändras

Antalet personer i förvärsaktiv ålder 20-64 år förväntas öka i Skåne. Samtidigt ökar försörjningskvoten eftersom ökningen i de yngre och äldre åldrarna blir större. Åldersgruppen 65-79 år ökar med drygt 20 procent till år 2020. Om inflyttningen fortsätter att vara hög blir det ett fortsatt tryck på bostadsmarknaden, kollektivtrafiken, infrastrukturen, kulturutbudet och hälso- och sjukvården med mera. (1)

I Hässleholm förväntas antalet personer i förvärsaktiv ålder 20-64 att minska något. Även de yngre åldrarna minskar. Däremot kommer åldersgruppen 65-79 år att vara 12 procent fler år 2020, vilket innebär drygt 1 000 personer. Kommunens nettoökning för perioden blir 1 000 personer. De som är 80 år och äldre utgör ytterligare 300 personer. (1)

Fortsatt spridning av inflyttare

Det flyttas mycket mellan kommunerna i Skåne. Det generella flyttningsmönstret är att ungdomar flyttar från en mindre kommun till en större, oftast för att studera eller uppleva stadslivet. När dessa ungdomar ett antal år senare bildar familj flyttar de ut från den större kommunen för att bosätta sig i någon mindre närliggande kommun. (1)

Ung befolkning – en fördel

Skåne är ett av de län i Sverige som har den högsta andelen av befolkningen i förvärsarbetande ålder. En ung befolkning i förvärsarbetande ålder är en viktig utvecklingsresurs eftersom tillgång till arbetskraft är en grundläggande förutsättning för tillväxt. (2)

Ökad mångfald

Av Skånes invånare är 18 procent födda utomlands. Andelen personer med utländsk bakgrund, det vill säga individer som är födda utomlands eller som är födda i Sverige och har två föräldrar födda utomlands är 23 procent. (2)

Sysselsättning och försörjning

Låg sysselsättning trots fler i arbete

Den skånska arbetsmarknaden är dålig på att använda den potential som finns i den demografiska strukturen. Skåne har den lägsta förvärvsfrekvensen i Sverige. Bara 74 procent av befolkningen mellan 20-64 år är förvärvsarbetande. Det kan jämföras med riksgenomsnittet på 77 procent. I dessa siffror är gränspendlingen mot Danmark och Norge inräknad. Skåne har generellt sett en lägre sysselsättningsgrad i alla åldersgrupper jämfört med genomsnittet i Sverige. (2)

Få försörjer många

Alla förvärvsarbetande i Skåne ska idag, förutom sig själva, försörja 1,19 personer som inte arbetar. Detta är en högre siffra än de övriga storstadslänen. Trots en stark demografisk struktur lyckas alltså inte Skåne komma ner på samma faktiska försörjningsbörda som genomsnittet för Sverige, som ligger på 1,12. Vid lågkonjunkturer ökar arbetslösheten och i varje konjunkturedgång lämnas ytterligare en grupp kvar i arbetslöshet. Det är ett tydligt mönster, särskilt bland unga (2)

Ungdomars återinträde till arbete

Det finns en stor andel ungdomar som inte studerar eller har sysselsättning. I denna grupp inkluderas bland annat personer som inte har anmält emigration, som bor hemma och lever på sina föräldrar eller som är på långresa. Men det kan också handla om utslagna individer utan myndighetskontakter. (2) Det finns därmed anledning att närmare ta reda på vad dessa individer gör.

Mer kunskap behövs

Skånes låga sysselsättningsnivå är en av de stora utmaningarna i regionen inför framtiden. Mer kunskap behövs om vad den stora grupp människor som varken studerar eller arbetar gör. Det är en viktig uppgift att kunna beskriva dessa människor, deras situation och ge underlag för att hitta åtgärder som hjälper dessa till arbete eller till studier. (2)

Demografiska förutsättningar

Fram till 2015 förmodas 40-talisterna gå i pension och lämna arbetsmarknaden. Dessa kommer att behöva ersättas av fler unga än vad som förväntas komma in på arbetsmarknaden. Till viss mån balanseras detta av att fler än tidigare väljer att stanna kvar i arbetslivet efter 65 års ålder. Även en större andel av dem i åldersgruppen 60-64 år väntas arbeta längre än tidigare. Incitamenten är pensionssystemet som ger en större utdelning för dem som fortsätter att arbeta efter att formellt ha uppnått pensionsålder. (3)

Dubbla utmaningar i generationsväxlingen

Problemet med generationsväxlingen när 40-talisterna går i pension har två delar: För det första handlar det om att få nya, unga medarbetare att lockas till arbetsplatsen, få dem att trivas och stanna kvar. För det andra handlar det om att se till att äldre medarbetare får en chans att lämna över sina samlade erfarenheter och kunskaper till yngre generationer.

För att lyckas med detta krävs:

- **Kunskap** – såväl om unga medarbetare och deras krav och förväntningar som hur man faktiskt kan lyckas med integration och kunskapsöverföring mellan generationer.
- **Kultur** – en öppen och välkomnande kultur med högt i tak, som bygger broar över generationsgränser och gör lärande och kunskapsöverföring möjlig.
- **Ansvar** – ett tydliggjort ansvar, inte bara för rekrytering, utan också för integration. Och inte minst för att äldre medarbetares kunskap förs över till yngre och finns kvar när de äldre slutat. (4)

Ungdomars ålder vid etablering på arbetsmarknaden

Ungdomars etableringsålder på arbetsmarknaden steg, mellan 1990 och 2000, från 23 till 29 år för kvinnor och från 22 till 27 år för män. Denna förskjutning mot en högre etableringsålder kommer att bestå. (3)

Arbetskraftens utbildningsbakgrund

Det kommer att ske en förändring av kompetensbehovet i Skåne fram till 2020. Efterfrågan på lågutbildad arbetskraft (de som saknar gymnasial utbildning) minskar med cirka 16 000 personer. Efterfrågan på arbetskraft med gymnasial utbildning ökar endast med cirka 17 000 arbetstillfällen under samma period. Vilket innebär att minskningen av lågutbildade är ungefär lika stor som ökningen av efterfrågan på arbetskraft med 3-årigt gymnasium. (3)

En viktig förutsättning för en balanserad utveckling är att kompetensnivån stiger. I detta sammanhang är de stora matchningsproblemen för unga utan gymnasieutbildning en särskild utmaning. Arbetslösheten för ungdomar med gymnasiekompetens tenderar att vara mer än 65 procent lägre än för ungdomar som saknar gymnasiekompetens. (3)

Nationella politiska riktlinjer och mål

Smart och hållbar tillväxt för alla

I juni 2010 enades EU:s stats- och regeringschefer om utformningen av Europa 2020-strategin. Strategin är EU:s gemensamma ramverk för att skapa långsiktigt hållbar tillväxt och fler jobb i hela unionen. Den bygger på tre övergripande prioriteringar som ska förstärka varandra:

- Smart tillväxt; utveckla en ekonomi baserad på kunskap och innovation.
- Hållbar tillväxt; främja en mer resurseffektiv, grönare och konkurrenskraftigare ekonomi.
- Tillväxt för alla; stimulera en ekonomi med hög sysselsättning och med social och territoriell sammanhållning.

Riktlinjer och mål för genomförandet av strategin

EU:s medlemsstater har enats om övergripande riktlinjer och målsättningar som ligger till grund för genomförandet av Europa 2020-strategin i såväl medlemsstaterna som på EU-nivå. Enligt riktlinjerna ska medlemsstaterna genomföra reformer som syftar till att uppnå bl.a. sunda offentliga finanser, ökat arbetskraftsdeltagande bland kvinnor och män, förbättrat företagsklimat samt förbättrad utbildning och forskning. I de nationella reformprogrammen ska medlemsstaterna varje år redovisa hur riktlinjerna beaktas i den nationella politiken. (5)

Fyra nationella mål med inriktning på arbetsmarknaden

Genom att sätta upp nationella mål blir medlemsstaternas ansvar för att driva igenom nödvändiga reformer tydlig. Utgångspunkten för den svenska regeringen är att de nationella målen ska vara ambitiösa men realistiska och förenliga med en uthållig tillväxt och sunda offentliga finanser. (5)

Sveriges nationella mål är:

- Att eftersträva en höjning av sysselsättningsgraden till väl över 80 procent för kvinnor och män i åldrarna 20-64 till år 2020. Höjningen ska främst ske i grupper med en svag förankring på arbetsmarknaden, som unga och utrikes födda, och genom att motverka långa tider utan arbete. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män ska minska genom en ökning av kvinnors sysselsättningsgrad.
- Att öka den sociala delaktigheten genom att minska andelen som är utanför arbetskraften (utom heltidsstuderande), långtidsarbetslösa eller långtidssjukskrivna till väl under 14 procent 2020.
- Att andelen 18 till 24-åringar som inte avslutat gymnasiestudier och som inte studerar ska vara mindre än 10 procent 2020 och att andelen 30 till 34-åringar som har minst en tvåårig eftergymnasial utbildning ska uppgå till 40-45 procent 2020.
- Att offentliga och privata investeringarna i FoU ska uppgå till ungefär 4 procent av BNP år 2020. (5)

Arbetsmarknadspolitiken

För att kunna genomföra de nationella målen tillför regeringen resurser till arbetsmarknadsåtgärder som är riktade till flera grupper. Den förra satsningen på yrkesvux avslutades 2012, varför förvaltningens yrkesvuxutbildningar fasades ut under 2012. Nysatsningen gör att verksamheten tar fart igen. Även andra delar i satsningen gör att förvaltningens engagemang kommer att öka när det gäller yrkesutbildningar.

2014 är första gången som vi i Sverige har Europaparlamentsval och nationella allmänna val samma år, ett supervalår. Detta händer bara vart tjugonde år med nuvarande valkalender. Både det borgliga och det rödgröna blocket försöker ta makten över jobbpolitiken som förväntas att ha en avgörande betydelse i höstens riksdagsval. Båda blocken planerar förstärkta och nya arbetsmarknadsinsatser för

att rå på arbetslösheten som bitit sig fast. Nya former av arbetsmarknadsinsatser kan innebära att Arbetsmarknadsenheten måste göra omställningar i organisationen och förnya sin kompetens. De största förändringarna kommer att ske i det fall det blir ett regimskifte, då gamla arbetsmarknadspolitiska program i alla fall delvis kommer att bytas ut mot nya. En omställningsperiod kan göra att verksamheten tappar fart på ett sätt som kan drabba tredje man. Det som i första hand är avgörande är i hur hög grad statens medel för arbetsmarknadspolitiska program kommer att destineras till kommunernas arbetsmarknadsinsatser. Detta har stor betydelse för kontinuiteten i verksamheten på Arbetsmarknadsenheten, eftersom verksamheten finansieras till runt 50 procent av tidsbegränsade projektmedel och ersättningar från arbetsförmedlingen. En betydande andel av personalen har visstidsanställningar som finansieras av de tidsbegränsade intäkterna.

Kommunikationer

Kommunikationens betydelse ökar

Benägenheten att flytta har minskat, flyttlassens tid är förbi. Av de flyttningar som genomförs i Sverige är en relativt liten andel arbetsmarknadsrelaterade. Det är andra skäl som ligger bakom huvuddelen av flyttningarna, exempelvis individens livssituation och värderingar.

Däremot har pendlingsresorna blivit fler och de avstånd man är beredd att acceptera har blivit större. Men det finns gränser för pendlingsviljan. Få är beredda att pendla längre än 45-50 minuter, enkel resa. Det är skillnad i pendlingsavstånden mellan olika grupper. Högutbildade och män har lång räckvidd på arbetsmarknaden, medan den är kort för invandrare och kvinnor.

Detta kallas regionförstoring när människor i allt större utsträckning accepterar att pendla längre sträckor. (6) Detta innebär att platser med goda kommunikationer kan ha lättare att attrahera invånare. På en sådan plats kan man bo kvar även om man byter arbete. Det ger ökade möjligheter för arbetsgivare på sådana platser att välja arbetskraft och för arbetstagare att välja arbetsgivare. (7)

Inpendling kan vara ett sätt att skapa regionförstoring och göra det lätt att rekrytera, speciellt till strategiska poster. Kommunen kan underlätta inpendlingen genom att erbjuda flexibla arbetsförhållanden.

Barnen har en avgörande betydelse för hur föräldrarna bestämmer om familjens framtid. Det har de senaste åren uppstått två nya trender, att bo kvar i innerstaden eller att flytta till den tätortsnära landsbygden. Att bo kvar i staden väljer framförallt kvinnorna som idag har ett ökat intresse för en yrkeskarriär. Närheten till jobb, barnomsorg och annan service blir då en förutsättning för att få livspusslet att gå ihop. Det stora utbudet av aktiviteter och kontakten med andra människor är två sociala fördelar som gör att man bor kvar med barnen i staden. De som flyttar till landsbygden och mindre orter gör det ofta för att få en lugnare och tryggare boendemiljö. En sådan bosättning innebär också för de allra flesta att man lever urbant, men på landet. (7)

Arbetsmarknad, utveckling och kompetensförsörjning

Satsa på kunskap

Kunskap är en viktig förutsättning för långsiktig ekonomisk tillväxt. Investeringar i forskning och utveckling höjer den tekniska nivån i samhället vilket i förlängningen leder till ökad produktivitet och högre tillväxt. Därför är kunskap den strategiskt viktiga resursen för ekonomisk tillväxt, och lärande är den viktigaste processen. Med de långsiktiga tillväxtambitioner som finns i Hässleholms kommun krävs satsningar på återkommande investeringar som höjer kunskapsstocken i kommunen. (8)

Kompetensutveckling i företagen

Kompetenta medarbetare är en förutsättning för ett företags konkurrenskraft och en nyckel till tillväxt. Kompetensutveckling är även en förutsättning för att individen ska kunna utvecklas, känna sig positiv till förändringar och vara trygg på arbetsmarknaden. Både arbetsgivare och medarbetare är i stort sett överens om kompetensutvecklingens betydelse för framgång. Ändå är det ofta svårt att genomföra, alltför många får inte möjlighet till kompetensutveckling. (9)

Etablering av forskningsanläggningarna MAX IV och ESS

Forskningsanläggningarna MAX IV och ESS beräknas stå klara 2015 respektive 2019. I anläggningarna kommer man att bedriva avancerad materialforskning. Dessa anläggningar kommer att finnas i Lund, och göra Sverige världsledande inom materialforskning. Det som också är intressant i sammanhanget är vilka effekter forskningsanläggningarna får för tillväxt, arbetstillfällen och företagsetableringar i Skåne, Öresundsregionen och i Sverige. Fram till 2040 förväntas 23 000 nya jobb skapas. (10)

Oroväckande utbildningsprognoser

Kommer anläggningarna att kunna förses med nödvändig kompetens? Utbildningsprognoserna för Skåne är oroväckande. Arbetsmarknadens efterfrågan på civilingenjörer, tekniker, fysiker och kemister är redan idag större än tillgången. Och prognoserna pekar på ett växande underskott. Ungas sviktande intresse för teknik och naturvetenskap är inget nytt problem. Andelen ungdomar som läser på naturvetenskapliga eller tekniska programmet på gymnasiet har varit sjunkande under flera år. Antalet nybörjare på både civilingenjörs- och högskoleutbildningarna har också minskat under flera år. Nu börjar det bli påtagligt och det kommer bli riktigt problematiskt i Skåne framöver. (10)

En unik chans för Skåne!

Etableringen av ESS och MAX IV ger Skåne en unik möjlighet att öka intresset för naturvetenskapliga och tekniska utbildningsval. Det ger också en möjlighet att skapa nya utbildningar och program där forskningsanläggningarna kan integreras med utbildningssystemen i regionen. (10)

Det krävs utbildning på alla nivåer

Skånska teknikföretag behöver stärkas och nya högteknologiska företag ska lockas till Skåne. Samtidigt ska såväl näringslivet som anläggningarna försörjas med nödvändig kompetens. Om detta ska låta sig göras krävs utökade utbildningsinsatser

mot specifika områden. Då krävs utbildningsinsatser på alla nivåer, inte bara universitetsnivå. (10)

Ökat behov av personal inom teknik, vård och skola

Mellan 2009 och 2020 beräknas den totala efterfrågan på arbetskraft i Skåne öka med nästan 44 000 personer, eller drygt 8 procent. Efterfrågan på personer med enbart folk- och grundskoleutbildning kommer att minska med nästan 16 000 personer eller drygt 23 procent. Efterfrågan på arbetskraft med gymnasial utbildning bedöms öka med nästan 18 000 personer motsvarande 7 procent.

I Skåne förväntas den framtida efterfrågan på kompetenser bli störst inom teknik och tillverkning. Inom denna utbildningsinriktning bedöms efterfrågan öka med drygt 18 000 personer. Efterfrågan väntas öka kraftigt både för gymnasieutbildade och eftergymnasialt utbildade. Tillgången kommer inte att följa efterfrågan och därmed bedöms det finnas en överhängande risk att det uppstår brist på dessa utbildningsgrupper i Skåne. (3)

Inom hälso- och sjukvård samt social omsorg förväntas också en bristsituation uppstå i Skåne år 2020. Efterfrågan bedöms år 2020 vara ca 84 000 personer medan tillgången beräknas uppgå till knappt 81 000. En brist på utbildad arbetskraft på drygt 3 000 personer är alltså att vänta. Störst brist antalsmässigt väntas bli på omvårdnadsutbildade på gymnasial nivå. En stor brist beräknas även uppstå på bl. a. receptarier, tandläkare och personer med tandsköterskeutbildning. (3)

Personer med pedagogisk utbildning kommer att efterfrågas i ökad utsträckning i Skåne fram till år 2020. Utvecklingen väntas variera mellan olika lärargrupper. Efterfrågan på yrkeslärare väntas minska svagt under prognosperioden medan efterfrågan på förskollärare och fritidspedagoger förväntas öka kraftigt, framförallt fram till år 2016. (3)

Vilka grupper stannar och lämnar Skåne efter utbildningen

Högutbildade vid Skånska lärosäten hittar i mycket stor utsträckning sin sysselsättning i Skåne. De utbildningsgrupper från Skånska lärosäten som i störst utsträckning stannar och hittar sin sysselsättning i Skåne län är i huvudsak sådana där arbetsmarknaden finns inom den offentliga sektorn. De studenter som i störst utsträckning hittar sin försörjning utanför Skåne län har studerat inom tekniska utbildningar och även mot företagsekonomi. (11)

De regionala utbildningsinstitutionerna har en strategisk roll för arbetskraftsförsörjningen till den regionala arbetsmarknaden

Kunskapsnivån hos arbetskraften är av avgörande betydelse för det skånska näringslivets konkurrenskraft, idag och inte minst i framtiden. Frågar man företagen själva, egentligen oavsett bransch, framhåller de ofta att de anställdas kompetens är ett av de klart viktigaste konkurrensmedlen. Detta innebär att de regionala utbildningsinstitutionerna, högskolor och universitet har en strategisk roll för kompetensförsörjningen i regionen. I synnerhet eftersom arbetskraftens rörlighet är begränsad.

Högskolor och universitet har en i huvudsak regional marknad. Samtidigt är den lokala arbetsmarknadens struktur och dynamik viktig för individens möjligheter

att hitta ett kvalificerat arbete efter avslutade studier. Sett till skånska styrkeområden handlar främst om att behålla konkurrenskraften inom IT/Telekom och Verkstadsindustrin. Inom områden som Logistik och Livsmedelssektorn gäller det i första hand att stärka konkurrenskraften genom att höja kompetensnivån. Utbildningsutbudet och kvaliteten hos de regionala utbildningsaktörerna har stor betydelse för matchning av kompetens på den regionala arbetsmarknaden och för det regionala näringslivets konkurrenskraft. (11)

Deltidsarbete

Tre av fyra av de män och kvinnor som är i arbete har fast anställning. Andelen fast anställda är lägst i den yngsta åldersgruppen bland både män och kvinnor. Det finns klara skillnader i anställningsform beroende på en persons födelseland. Den lägsta andelen fast anställda finns bland män och kvinnor som är födda utanför Europa.

Deltidsarbete är betydligt vanligare bland kvinnor än män oberoende av ålder. Deltidsarbete är vanligast i yngre samt äldre åldrar bland män, men ungefär lika vanligt i alla åldersgrupper bland kvinnor. Bland män är deltidarbete vanligast i de yngre och äldre åldersgrupperna, men bland kvinnor är det i stort sätt lika vanligt i alla åldersgrupper.

En del personer går ned i arbetstid när hälsan försämras. Detta mönster syns tydligast bland män, där visserligen en lägre andel av deltidarbetande män uppger att de ”mår bra” eller ”mycket bra” jämfört med de som arbetar heltid. Ett sådant samband ses inte lika tydligt bland kvinnor. (12)

Vuxenutbildning

Validering

Eleverna i kommunal vuxenutbildning kan få sina kunskaper och sin kompetens i enskilda ämneskurser och sfi validerade. Validering är en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering och dokumentation samt ett erkännande av kunskaper och kompetens som en person har oberoende av hur de förvärvats. Eleverna ska också kunna få kunskaperna dokumenterade skriftligt. (13)
Idag görs bara validering i begränsad omfattning på omvårdnadsprogrammet, därför krävs en ny organisation som har instrumenten för att genomföra valideringar.

Kommunförbundet Skåne satsar på en valideringsplattform genom att göra en förstudie. (14) Flexvux kommer att involveras i arbetet. Initialt kommer det att innebära kostnader för Flexvux. Men med ett regionalt samarbete kring validering kan utbildningsinsatserna användas mer effektivt och möjligheten att hjälpa fler till studier ökar eftersom utbildningstiden för den enskilde kan kortas ner och anpassas efter tidigare erfarenheter och kunskaper.

Yrkesvux

Statens satsning på yrkesvuxutbildningar fasas ut under 2014. Hässleholms kommun tilldelades 105 utbildningsplatser 2013. För 2014 är 75 utbildningsplatser tilldelade. Möjligheten att bevilja kommuninvånarna yrkesutbildningar på

gymnasial nivå kommer att upphöra efter 2014. Undantaget är inom vård- och omsorgsutbildningarna samt matutbildningarna.

Arbetsförmedlingen har gjort en kraftig minskning av volymen på arbetsmarknadsutbildningarna samtidigt som arbetslösheten fortfarande är hög. Det är sannolikt att konkurrensen om de yrkesutbildningar som finns kommer att öka. Risken är att allt fler söker sig till teoretiska kurser om det blir svårare att komma in på yrkesutbildningarna. Med de resurser som finns har Flexvux inte möjlighet att ta emot en anstormning av elever på de teoretiska kurserna. Många sökande kommer då att nekas plats.

Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildningar har kritiserats eftersom de är dyra och ger liten effekt på sysselsättningen jämfört med kommunernas yrkesvuxutbildningar. Detta väcker hopp om att regeringen ska göra en ny satsning på yrkesvuxutbildningar. Med det kommande riksdagsvalet i september är förutsättningarna goda för att nya satsningar ska komma. Flexvux kommer att ha en handlingsberedskap så att yrkesutbildningar kan startas med kort framförhållning.

Yrkesintroduktionsanställning

Satsningen på yrkesintroduktionsanställning startar under 2014. Meningen är att det ska bli lättare för unga att komma in på arbetsmarknaden. Under yrkesintroduktionen ska deltagarna kombinera studier med praktik. (15) Troligen kommer det att innebära att Flexvux får ansvara för att genomföra utbildningsinsatser. Redan idag är det svårt att hitta företag som vill erbjuda plats för APL (arbetsplatsförlagt lärande) och lärlingsutbildningar. Därför kommer troligen trycket på företagen och konkurrensen om dessa platser att öka ytterligare.

Branscher mer inblandade i yrkesutbildningar

Branscher och företag är alltmer inblandade i yrkesutbildningar. Eftersom maskiner, utrustning och arbetsmetoder förändras snabbt är det viktigt att utbildningsanordnarna planerar och genomför yrkesutbildningar i nära samarbete med branscher och företag. De vet vilka kunskaper som krävs och de har tillgång till moderna maskiner och modern utrustning. Det är viktigt för utbildningsanordnarna att få ta del av denna kunskap och att kunna utbilda de studerande på plats med företagens maskinpark. Annars är risken att elever utbildas som inte blir anställningsbara. Detta är en av grundpelarna i Teknikcollege. (16)

Konkurrens inom vuxenutbildningen

I ett betänkande från 2013 föreslås att sfi (utbildning i svenska för invandrare) och svenska som andraspråk slås ihop till en utbildning. Samtidigt upphör sfi att vara en egen skolform och ska istället ingå i komvux vid sidan av grundläggande vuxenutbildning och gymnasial vuxenutbildning. Enligt betänkandet ska huvudmannen erbjuda sfi på tider som passar eleven. Hänsyn ska tas till om eleven har andra aktiviteter som arbetsmarknadspolitiska program, annan utbildning, praktik, förvärvsarbete, föräldraledighet mm. (17)

Utbildningen ska anpassas helt efter elevens förutsättningar. Studierna fortsätter så länge eleven gör framsteg tills studiemålen är uppnådda. En sfi-peng betalas ut efterhand som eleven når godkända betyg på de olika kurserna, vilket är en starkt incitamentbaserad utbetalningsstruktur. (17) Då är frågan vilka de ekonomiska

konsekvenserna blir om kommunen och andra utbildningsanordnare ska ligga ute med pengarna för utbildningen.

Kommunerna ska även i fortsättningen ha ansvar för mottagning av eleverna och ett utökat ansvar för vägledning bland annat inför valet av utbildningsanordnare. Kommunerna kan fortsätta att erbjuda utbildning i egen regi. Detta blir dessutom en skyldighet om det inte finns enskilda utbildningsanordnare på rimligt avstånd. (17) Ett sådant omfattande mottagningsansvar innebär troligen att kommunerna måste inrätta ”vägledningscenter” som bemannas av studie- och yrkesvägledare och andra relevanta funktioner.

Arbetsförmedlingen får upphandla sfi-utbildning för personer med etableringsplan om detta görs tillsammans med andra arbetsmarknadspolitiska aktiviteter. Till att börja med ska arbetsförmedlingen hänvisa till hemkommunen för sfi-utbildning. Efterhand som arbetsförmedlingen ingår avtal med fler utbildningsanordnare förväntas en större andel av etableringsgruppen erbjudas utbildning i privat regi. (17) Detta ger arbetsförmedlingen makt att fördela olika kategorier av elever mellan kommunal och privat regi. Förhoppningen är att Arbetsförmedlingen kommer att upphandla sfi-utbildning på alla nivåer, så att inte analfabeter och lågutbildade lämnas till kommunernas undervisning, medan de privata utbildningsanordnarna tar de mer välutbildade.

Regeringen har tidigare aviserat att man vill införa frivux. Regeringens utredare lämnade 2008 ett förslag om hur frivux skulle kunna förverkligas. Förslaget har inte genomförts eftersom så många andra reformer på skolområdet kommit i vägen. Men det har hänt mycket i skolan sedan utredningen tillsattes 2007. Med tanke på att avregleringen inom grund- och gymnasieskolan och det fria skolvälet fått klä skott för ungdomsskolans nedåtgående resultat kanske regeringen inte vill riskera en liknande utveckling inom vuxenutbildningen. Med ett stundande riksdagsval i september 2014 lämnas inte mycket tid till att besluta om stora reformer. Om det blir ett regeringsskifte så lär inte sista ordet vara sagt i dessa frågor.

Fler tjänstemän i byggföretagen

De större byggföretagen går mot att arbeta mera med inhyrd personal. Det gör att den egna personalstyrkan minskar på hantverksnivå. Det innebär i sin tur att behovet av fler tjänstemän i arbetsledande och styrande befattningar ökar för att hantera företagens byggen och projekt. Detta ökar arbetsmarknaden för studerande från yrkeshögskolans anläggningsingenjörsutbildningar.

Ett gynnsamt utgångsläge i Skåne Nordost

Yrkeshögskolan Syd har den största yrkeshögskoleverksamheten inom Skåne nordost, och har även längst erfarenhet. Hässleholm har även det mest gynnsamma läget ur kommunikationssynpunkt som ger orten en hög tillgänglighet. Detta ger stora möjligheter att knyta till sig de bästa utbildarna, flest studerande och företag. Med detta i ryggen ges stora möjligheter att utöka och bredda verksamheten.

Yrkehögskolan Syd inleder samarbete med Olofström kommun

Huvudmannen för Yrkeshögskolan Syd - IUC (Industriellt utvecklingscentrum) i Olofström har lagts ner. Detta gör att erfarna och kompetenta samarbetspartners har försvunnit ur nätverket. Ett arbete pågår med att få igång ett samarbete med Olofströms kommun. Yrkeshögskolan i Olofström har flyttats från IUC till den kommunala vuxenutbildningen. Förändringen innebär att det blir en viss startsträcka och ”tappad” tid. På längre sikt är det oklart hur omfattande verksamheten på yrkehögskolans i Olofström blir och i vilken riktning de kommer att arbeta.

Yrkeshögskolans finansiering

Yrkeshögskolan finansieras helt med statliga medel. I utbildningsformens finansieringskonstruktion finns en stor osäkerhetsfaktor. Osäkerheten ligger i att en kommun bara kan ansöka om att få genomföra varje utbildning två gånger. Yrkeshögskoleutbildningarna är 2-åriga, förvaltningen tvingas då att söka om varje utbildning efter bara två år. Detta skapar en stor osäkerhet i om man kommer att få ny finansiering så utbildningarna kan fortsätta.

Ökad konkurrens om yrkeshögskoleutbildningar

Ansökningarna till Yrkeshögskolemyndigheten ökar snabbt i antal. I september 2013, när ansökningsomgången stängde, hade Yrkeshögskolemyndigheten tagit emot 1 186 ansökningar om att bedriva utbildningar. Fördelat per utbildningsområden är ”Teknik och tillverkning” ett av de utbildningsområden där flest ansökningar lämnades in. Ansökningarna inom utbildningsområdet ökade med 13 procent mellan 2010 – 2013. Ansökningarna inom utbildningsområdet ”Samhällsbyggnad och tillverkning” ökade med hela 53 procent under samma period. Utbildningar ska starta hösten 2014 eller våren 2015. Det finns inga höjda anslag planerade från regeringshåll. (18) Yrkeshögskolan Syd:s utbildningar finns inom utbildningsområdena ”Teknik och tillverkning” och ”Samhällsbyggnad och tillverkning”, där ansökningarna ökar stadigt. Den kraftigt ökade konkurrensen inom dessa utbildningsområden gör att möjligheterna att få fortsätta med utbildningarna minskar.

Införande av fjärde året på tekniskt gymnasium

Sedan hösten 2011 pågår en försöksverksamhet med ett fjärde tekniskt år i gymnasieskolan. Erfarenheterna från första året är goda. Genomströmningen är bra. I september 2011 hade 157 elever, motsvarande 99 procent, examensbevis. Även andelen elever som fått arbete är hög. Den 30 september hade 120 av de 155 nya gymnasiestuderande eleverna fått arbete, vilket motsvarar 77 procent. Övriga examinerade har antingen valt att studera vidare eller göra något annat. Däremot fylldes inte utbildningen till mer än knappt 60 procent det första året. Detta berodde på att skolorna i flera fall tvingades säga nej till sökande från andra kommuner, eftersom hemkommunerna inte varit villiga att betala för utbildningen och till sökande som är äldre än åldersgränsen för gymnasieskolan. Men försöket anses ändå fallit så väl ut att Utbildningsdepartementet föreslår att det fjärde året på teknikprogrammet permanentas. (19)

Det är positivt att det skapas nya möjligheter för fortbildning och utveckling inom den tekniska utbildningssektorn. Det är också bra att det finns ett program på gymnasieskolan som leder till både vidare studier och ett yrke. Landet har stort

behov av tekniker på olika nivåer. Men det finns flera frågeställningar som Utbildningsdepartementet inte reflekterat kring i utredningen.

Med det fjärde året på gymnasieskolan uppstår två utbildningar på samma kvalifikationsnivå inom samma yrkesområden - en med en examen från gymnasieskolan och en med en yrkeshögskoleexamen. Kommer arbetslivet att efterfråga båda yrkesgrupperna, gymnasieingenjörer och ”yrkeshögskoleingenjörer”? Myndigheten för yrkeshögskolan beviljar bara yrkeshögskoleutbildningar som leder till anställning eller möjlighet att starta eget företag. En ingenjörsutbildning på gymnasieskolan har däremot inte samma krav på att de studerande ska vara anställningsbara direkt efter utbildningen. Det kan få konsekvenser för utbildningarna på yrkeshögskolan.

Innebörden av lagen om yrkeshögskolan är att de yrkesutbildningar som finns i gymnasieskolan som leder till en viss yrkesroll efter gymnasieskolan, inte kan ingå i yrkeshögskolan. Om det fjärde året innefattar utbildning inom bygg och teknik med samma innehåll och kvalifikationsnivå som idag finns inom yrkeshögskolan, kommer troligen färre av dessa utbildningar att kunna beviljas som yrkeshögskoleutbildningar. (19) Detta kan få långtgående konsekvenser för Yrkeshögskolan Syd. Risken är att det blir svårare att få bygg- och anläggningsingenjörsutbildningar beviljade. Det är inom dessa utbildningar Yrkeshögskolan Syd har sin tyngdpunkt idag.

Lärlingsutbildning för vuxna

Enskilda kommuner, kommuner i samverkan eller kommunalförbund kan ansöka om statsbidrag för lärlingsutbildningar för vuxna. Syftet är att ge fler vuxna en möjlighet få en utbildning som till stor del genomförs på en arbetsplats. Statsbidrag kan lämnas för lärlingsutbildning på gymnasial nivå inom kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna. (15)

Lärlingsakademien är ett projektsamarbete där Hässleholm, Kristianstad, Osby och Östra Göinge ingår. För 2014 har 78 lärlingsplatser tilldelats projektet. Lärlingsakademien har med god framgång skapat lärlingsutbildningar för vuxna. En betydelsefull anledning till framgångarna är att Europeiska Socialfonden vid sidan om statsbidraget delfinansierar projektet. Projektet avslutas vid utgången av 2014. Efter projekttiden slut måste lärlingsutbildningarna genomföras av förvaltningen i minskad omfattning med statsbidraget som huvudsaklig finansiering. Förvaltningen måste då utföra flera av de organisatoriska och administrativa uppgifterna som under projekttiden utförs av lärlingsakademien.

Minskat antal studieplatser på högskolor och universitet

2012 drog regeringen ned antalet utbildningsplatser på högskolorna som en konsekvens av att den tillfälliga satsningen på fler högskoleplatser under 2010 och 2011 upphört. Motiveringen är att ungdomskullarna kommer att minska påtagligt under de närmaste åren. Med minskade anslag tvingades högskolorna att se över sitt utbildningsombud. Samtidigt är det viktigt att kunna erbjuda kommuninvånarna i Hässleholm högskoleutbildningar på orten. Det går att erbjuda lärosätenas distansutbildningar. Men det behövs framför allt programutbildningar som matchar behovet i näringslivet och inom den offentliga sektorn i Hässleholms

närområde. Minskningen av antalet utbildningsplatser minskar viljan hos lärosätena att förlägga utbildningar till Hässleholm.

Migration

Flyktingkris

Konflikten i Syrien har utvecklats till 2000-talet största flyktingkris. Världen står inför en svår flyktingsituation till följd av konflikten i Syrien. Flera svårbedömda faktorer påverkar hur många asylsökande som kommer att söka sig till Sverige. Det är tre svårbedömda faktorer som starkt påverkar antalet asylsökande i Sverige framöver:

Den första faktorn är hur konfliktens utvecklas. Försämrade utsikter till att kunna återvända inom en snar framtid, instabiliteten i närområdet.

Den andra faktorn är uthålligheten av de förstärkta gränskontrollerna vid de yttre Schengengränserna i södra Europa som skapar hinder för migranter att ta sig vidare till Europa och Sverige.

Den tredje faktorn är hur antalet asylsökande fördelar sig mellan länderna i EU. Sverige och Tyskland har sedan konfliktens utbrott varit de i särklass främsta mottagarländerna av asylsökande från Syrien i Europa.

Prognosens huvudscenario för 2014 har höjts från 43 000-53 000 till mellan 52 000 – 69 000 asylsökande. Huvudscenariot på 60 000 asylsökande ligger i mitten av prognosintervallet och ska betraktas som ett planerings- och beräkningsunderlag. Till detta ska även göras prognoser för det totala antalet asylsökanden från andra länder som förväntas komma till Sverige. En frågeställning är exempelvis hur den afghanska migrationen påverkas av händelserna i regionen, eller hur många somalier och eritreaner kommer att kunna ta sig från Nordafrikas kust till Europa. (20)

Lagändring ger förutsättningar att anvisa kommun

Den första januari 2014 börjar en lagändring att gälla som ger Migrationsverket utökade möjligheter att anvisa en kommun som ska ordna boende för ensamkommande barn. Lagändringen innebär att Migrationsverket kan anvisa en kommun även om kommunen inte har någon överenskommelse med Migrationsverket om att ta emot ensamkommande barn. Migrationsverket kommer i första hand att anvisa en kommun där det ensamkommande barnet har eller anses ha någon form av anknytning. Det kan till exempel vara att släktingar bor i kommunen. Om det saknas anknytning till en kommun kommer Migrationsverket istället att anvisa en kommun som har en överenskommelse om mottagande och som har en tillgänglig och ledig plats. Eller en kommun som inte har överenskommelse. Syftet med lagändringen är att få en jämnare fördelning av mottagandet av ensamkommande barn över landet.

Nya anläggningsboende i kommunen

Migrationsverket har skrivit avtal för anläggningsboende i Tyringe och Vittsjö. Det beräknas komma 130 flyktingar till Tyringe och 90 till Vittsjö. Totalt beräknas 135 vuxna och 80 barn bo på båda boendena. När de blivit kommunplacerade och folkbokförda ska de börja sin sfi-undervisning. Om alla blir kommunplacerade i Hässleholm kommer antalet elever på sfi att öka drastiskt. I vilket fall kommer det att ställas krav på mer lokaler, lärare och undervisningsmateriel.

Sfi-utbildningen kan inte påbörjas förrän eleverna är kommunplacerade, eftersom det är först då staten betalar ut flyktingbidraget. Om de asylsökande ska kunna påbörja sfi-utbildningen innan de blivit kommunplacerade måste ett avtal upprättas med Arbetsförmedlingen.

Olika sociala villkor

En tudelad välfärd

I rapporten "Fattig, sjuk och arbetslös – en beskrivning av personer i kläm mellan stat och kommun" sägs att Sverige har en tudelad välfärd, där de flesta har ett relativt gott skydd vid inkomstbortfall i form av statliga socialförsäkringar som till allra största del är obligatoriska. De personer som inte har etablerat sig på arbetsmarknaden är däremot hänvisade till kommunernas försörjningsstöd. En konsekvens av tudelningen är att många personer som har liknande problem tvingas vända sig till olika myndigheter och aktörer för att få hjälp beroende på om de har rätt till ersättning ur det statliga socialförsäkringssystemet eller inte. Många måste dessutom vända sig till fler än en instans för att få hjälp, t.ex. Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och socialtjänsten. Att få hjälp kan därför vara mycket tidskrävande och processen kan vara svårbegriplig, särskilt för personer som är födda i utlandet och behärskar svenska dåligt. Dessutom finns också risk för att vissa hamnar "mellan stolarna" det vill säga skickas fram och tillbaka mellan olika instanser och att huvudansvaret för dessa personer blir otydligt.

År 2009 bodde 315 000 personer (5,5 procent) i åldern 18-64 år i ett hushåll som tog emot försörjningsstöd någon gång under året. Det är i stort sett lika vanligt för kvinnor som för män att ta emot ekonomiskt bistånd. Yngre personer, ensamstående med barn, personer med låg utbildning och födda utanför västvärlden är överrepresenterade bland de som har försörjningsstöd.

De som tar emot försörjningsstöd är till stor del personer som ännu inte etablerat sig på arbetsmarknaden och som därför inte har rätt till arbetslöshetsersättning. Ensamstående med barn har en generellt sett svag ekonomisk ställning och behöver ekonomiskt bistånd för att klara försörjningen. Andelen biståndstagare är högst i 20-årsåldern och avtar sedan, för att åter stiga i åldrarna mellan 40-50 år.

En betydande andel av biståndstagarna har försörjningsstöd som ett komplement till ersättningar från Försäkringskassan. Tre fjärdedelar av de som har ekonomiskt bistånd är också inskrivna vid Arbetsförmedlingen. Detta innebär att det är en stor grupp som behöver vända sig till flera instanser (Försäkringskassan,

Arbetsförmedlingen och kommunens socialtjänst). Det finns en tydlig risk för att de olika instanserna försöker föra över finansieringsansvaret på varandra.

Bland de som har ekonomiskt bistånd och är inskrivna på Arbetsförmedlingen är hela 22 procent kategoriserade som ”övriga inskrivna”, vilket ska jämföras med 7 procent av de som har A-kassa. De som är kategoriserade som ”övriga inskrivna” anses inte kunna söka arbete aktivt eller omgående börja ett arbete. När en så stor andel av de som tar emot ekonomiskt bistånd är kategoriserade som ”övriga inskrivna” kan det tyda på att Arbetsförmedlingen gör en annan bedömning av dessa personers arbetsförmåga än vad socialtjänsten gör. Detta ökar risken för att personer blir skickade fram och tillbaka mellan olika aktörer. Med den uppdelning som finns idag, där systemen kan sägas vara osynkroniserade, finns också stor risk för att personer får olika åtgärder utifrån vilket ersättningsystem de tillhör, än utifrån sina behov. (21)

I Hässleholms kommun hade 1 225 hushåll försörjningsstöd under 2013.

(22) Många av hushållen tvingas vända sig till flera myndigheter för sin överlevnad. För att göra det enklare för hushållen och minska det mänskliga lidandet krävs ökade satsningar på samverkan mellan myndigheterna.

Litteraturförteckning

1. **Region Skåne.** *Skånes befolkningsprognos år 2011-2020.* 2011.
2. —. *Skåneanalysen januari 2011.*
3. —. *Utbildnings- och arbetsmarknadsprognos för Skåne - med sikte på 2020.*
4. **Kairos Future.** Artikel till nyhetsbrev 2009:3. *Framgångsrik generationsväxling.* 2009.
5. Europa 2020 - EU:s gemensamma tillväxt- och sysselsättningsstrategi. www.regeringen/. [Online]
6. **Haugen Katarina.** *Pendling mellan Umeå och Örnsköldsvik - en studie av arbetsutbildningsrelaterade resor.* 2005.
7. **Boverket.** *Är regionförstoring hållbar.* 2005.
8. **Hässleholms kommun.** *Strategiskt näringslivsprogram för Hässleholms kommun.* 2012.
9. **Sif Enheten för Strategisk Utveckling.** *Kompetensutveckling Investering i företagets viktigaste resurs.*
10. ESS MAX IV i regionen-TTTA. Ett regionalt samverkansprojekt för ökad tillväxt. www.essmax4tita.skane.com. [Online]
11. **Region Skåne.** *Skånes kompetensförsörjning – vilka är morgondagens utmaningar?*
12. **Maria Fridh m.fl.** *Folkhälsorapport Skåne 2013 Baserad på Folkhälsoenkät Skåne 2012 – en undersökning om vuxnas livsvillkor, levnadsvanor och hälsa.* 2013.
13. Skollag 2010:800 20 kap 32§.
14. Kommunförbundet Skåne. www.kfsk.se. [Online]
15. Regeringen. www.regeringen.se. [Online]
16. Teknikcollege. www.teknikcollege.se. [Online]
17. *Svenska för invandrare (SOU 2013:76).*
18. Myndigheten för yrkeshögskolan. www.myh.se/Nyhetsrum/Nyheter/Fordjupad-information-om-arets-ansokningsomgang/. [Online] 2013.
19. Myndigheten för yrkeshögskolans yttrande över *Gymnasieingenjörsutbildning – Vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år i gymnasieskolan (Ds 2013:53)*. 2013.
20. Migrationsverket. www.migrationsverket.se. [Online] 2013.

21. **Mörk Eva och Liljeberg Linus.** *Fattig, sjuk och arbetslös - en beskrivning av personer i kläm mellan stat och kommun.* u.o. : IFAU - Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering.

22. *Nyckeltal.* u.o. : Socialförvaltningen i Hässleholms kommun, 2014.

23. *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå (SOU 2013:20).*

Hässleholms kommun

Arbetsmarknad & kompetensutveckling
Stobygatan 5
281 39 Hässleholm
tel vx. +46 451 - 26 70 00
www.hassleholm.se